

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

**МЕТОДИКА ВИЯВЛЕННЯ РИЗИКІВ ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНО-
ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА, ЇХ ОЦІНКИ ТА ВИЗНАЧЕННЯ ФОРМИ
УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ**

26 грудня, 2013

Цей посібник було підготовлено за щедрої фінансової підтримки народу Сполучених Штатів Америки через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID).

Зміст матеріалів не обов'язково відображає точку зору Агентства США з міжнародного розвитку чи Уряду США

Програма розвитку державно-приватного партнерства – РЗДР
Вул. Шовковична 42- 44, офіс 11-Д
Київ 01601 Україна
Телефон/Факс: +38 044 234 3525
www.ppp-ukraine.org

Методика виявлення ризиків здійснення державно-приватного партнерства, їх оцінки та визначення форми управління ризиками

1. Загальні положення

1.1 Згідно до цієї Методики здійснюється виявлення видів ризиків здійснення державно-приватного партнерства, їх оцінки та визначення форми управління ризиками.

1.2 Ця Методика застосовується державним партнером під час проведення аналізу ефективності державно-приватного партнерства (далі - партнерство), прийняття рішень про його здійснення, розподіл ризиків між державним і приватним партнерами на кожній стадії державно-приватного партнерства, укладення договору між ними (далі - договір).

1.3 Враховуючи, що аналіз ефективності здійснюється на основі техніко-економічного обґрунтування державно-приватного партнерства, вимоги цієї Методики стосовно виявлення, оцінки ризиків та управління ними, можуть застосовуватись при підготовці відповідних частин техніко-економічного обґрунтування державно-приватного партнерства.

1.4 У цій Методиці терміни застосовуються у такому значенні:

Ризик - є непередбачуваність і можливість події, дії або бездіяльності, які могли б вплинути на виконання державно-приватного партнерства на будь-якій стадії державно-приватного партнерства з точки зору часу, витрат, якості активів або послуг, або очікуваної прибутковості. Ризик може бути позитивним чи негативним згідно з природою впливу на державно-приватне партнерство;

"Очікуване значення" - значення, дане в галузі математичної ймовірності та статистики;

1.4.1 Величина певного ризику - визначається добутком (а) ймовірності події, що може статися (б) наслідків, які можуть бути спричинені, якщо подія відбулася.

1.5 Оцінка ризиків та управління ризиками при підготовці та здійсненні державно-приватного партнерства, серед іншого, передбачає:

1.5.1 забезпечення використання припущень з урахуванням ризику у фінансово-економічному аналізі, таким чином забезпечуючи більш надійні оцінки співвідношення ціни і якості в державно-приватному партнерстві (концепція value for money);

1.5.2 розподіл кожного ризику на сторону державно-приватного партнерства, яка зможе ними краще управляти в процесі впровадження державно-приватного партнерства і, відповідну підготовку проекту договору в рамках державно-приватного партнерства;

1.5.3 оцінка умовних зобов'язань державного партнера;

1.5.4 визначення необхідних резервів на непередбачені обставини в процесі впровадження державно-приватного партнерства;

1.5.5 визначення і здійснення заходів із моніторингу щодо запобігання ризикам.

2. Виявлення, оцінка та розподіл ризиків

2.1 При підготовці державно-приватного партнерства усі істотні ризики підлягають визначенні, опису, оцінці та розподілу між сторонами. Ризик вважається істотним, якщо він має значний вплив на прийняття рішення про здійснення державно-приватного партнерства або структуру проекту державно-приватного партнерства

2.2 Для практичних цілей оцінки ризиків згідно даної Методики, кожен вид ризику підлягає відношенню або до категорії ризиків, які підлягають кількісній оцінці або до категорії ризиків, які підлягають якісній оцінці.

2.2.1 Ризики що підлягають кількісній оцінці - це ті види ризиків, для яких реалістично визначити числове значення.

2.2.2 Ризики що підлягають якісній оцінці, це такі для яких:

(1) вартість або рівень зусиль, витрачених на кількісну оцінку ризику, значно перевищують користь від кількісної оцінки; або

(2) ступінь невизначеності настільки велика, що будь-які зусилля для кількісної оцінки ризику будуть спекулятивними.

2.3 Кількісний аналіз ризиків

2.3.1 Кількісний аналіз ризиків має здійснюватися за допомогою фінансової моделі.

2.3.2 Аналіз, який проводиться, повинен бути пристосованим до типу і величини ризиків конкретного державно-приватного партнерства.

2.3.3 Ризик оцінюється на основі інформації з історичних даних, прийнятих технічних моделей, або згідно з експертними висновками. Вибір належного методу (або поєднання методів оцінки) залежить від конкретного типу ризику.

2.3.4 Будь-яка форма кількісного аналізу ризику стосовно до фінансової моделі повинна враховувати, яким чином був визначений конкретний грошовий потік у базової фінансової моделі, зокрема, шляхом оцінки інженерів, найбільш вірогідного значення, або очікуваного значення.

2.3.5 Існують три основні типи кількісного аналізу ризиків:

(1) Аналіз чутливості;

(2) Сценарний аналіз;

(3) Метод моделювання Монте-Карло, який використовується тільки для великого і складного державно-приватного партнерства, які мають спеціальні питання, що стосуються ризиків.

2.3.6 Аналіз чутливості

(1) В аналізі чутливості, значення ключових ризикових змінних, змінюються одна за однією, починаючи з базового значення, і, їх вплив на вихідні показники перевіряється на зміни значення кожної змінної.

(2) Державно-приватне партнерство повинно зберігати свою фінансову стабільність, навіть коли значення ключової ризикової змінної набуває по суті несприятливого значення.

(3) Змінні, які повинні бути перевірені за допомогою аналізу чутливості включають серед іншого:

(a) перевитрату коштів у ході будівництва, модернізації чи поліпшення об'єкту, наприклад через купівлю нового обладнання;

(b) перевитрату коштів у ході експлуатації об'єкта;

(c) недонадходження доходів (якщо істотний ризик попиту буде розподілено на приватного партнера).

2.3.7 Сценарний аналіз

(1) В сценарному аналізі, починаючи з базового сценарію, будується сценарій "найгіршого випадку" за допомогою несприятливих значень для кількох ключових ризикових змінних. Кілька різних типів сценарію повинні бути вивчені для дослідження впливу ризикових змінних на вихідні показники.

(2) Державно-приватне партнерство повинно зберігати свою фінансову стабільність навіть у найгіршому випадку.

2.3.8 Метод Монте Карло

(1) Якщо застосовується аналіз за методом Монте-Карло, він повинен здійснюватися відповідно до загальноприйнятих принципів і практики у фінансовій індустрії для моделювання ризику по методу Монте-Карло..

(2) При аналізі за методом Монте-Карло, у фінансовій моделі використовується розподіл ймовірностей для низки ризикованих змінних і розглядається їх відповідний сукупний вплив на вихідні показники.

2.4 Розподіл ризиків. За відсутності інших міркувань, кожен ризик буде розподілено на того з партнерів державно-приватного партнерства, якій найкраще в змозі контролювати, керувати, або запобігати негативним наслідкам цього ризику, також ризики можуть бути розподілені між партнерами в певних частинах

2.5 Оцінка та розподіл ризиків передбачає складання матриці ризиків, відповідно до затвердженої форми (Додаток 1). Матриця ризиків має містити наступну інформацію:

2.5.1 Стовець 1 (Номер.): Кожен з ідентифікованих ризиків має бути послідовно пронумерованим.

2.5.2 Стовець 2 (Категорія і підкатегорія ризику): Наступні категорії і підкатегорії, повинні бути включені в таблицю. Якщо яка-небудь з категорій або підкатегорій не застосовується до даного проекту ДПП, це має бути зазначено. Назви підкатегорій можуть бути змінені, щоб краще відображати характер конкретного проекту, якщо це доречно. Інші категорії і підкатегорії можуть бути додані в разі потреби, на розсуд того, хто здійснює аналіз, для конкретного проекту.

(1) Планування і дозволи, ліцензії

(2) Проектування і будівництво (реконструкція, модернізація, поліпшення, ремонт і т.п.)

(a) Наявність та умови використання земельної ділянки.

(b) Недоліки технології

(c) Перевитрата коштів

(d) Затримка у завершенні

(e) Нездатність підрядника

(f) Ризики впливу на навколишнє середовище

(3) Попит та ринок

(4) Операційні ризики

(a) Постачання та вхідні матеріали

- (b) Недооцінка витрат
- (c) Недоліки технології
- (d) Нездатність оператора
- (e) Ризики впливу на навколишнє середовище
- (5) Нормативно-правові ризики
- (6) Фінансові та макроекономічні
 - (a) Наявність фінансування
 - (b) Фінансова здатність приватного партнера
 - (c) Процентна ставка
 - (d) Інфляція
 - (e) Валютний курс
- (7) Соціальні та політичні
 - (a) Заперечення або опір з боку основних зацікавлених сторін
- (8) Форс-мажорні обставини та інші непередбачені події з високим

рівнем пливу

2.5.3 Стовпець 3 (Опис ризику): Характер ризику повинен бути описаним стислим, але інформативним чином.

2.5.4 Стовпець 4 (Метод оцінки): По-перше, необхідно визначити, чи було вирішено оцінити ризик в якісному або кількісного вираженні. Тоді, якщо оцінка є кількісною, метод, який використовується для оцінки ризику повинно бути коротко зазначено.

2.5.5 Стовпець 5 (Вклад у фінансову модель): Цей стовпець буде використовуватися для будь-якого ризику тільки тоді, коли це було заявлено в колонці 4, що метод оцінки є кількісним. Якщо ризик був оцінений кількісним чином, то має бути зазначено, яким чином ризик, буде включено до фінансової моделі ДПП.

2.5.6 Стовпець 6 (Передбачуваний розподіл ризиків): Ризик може бути віднесено до приватного або державного партнера, або в певних

частинах розподілено між партнерами. Для цілей цієї методики, немає необхідності описувати точний механізм для розподілу ризиків.

2.6 На додаток до матриці ризиків, слід описати основні ризики, один за одним, більш докладно, в тому числі для обґрунтування пропонуваного розподілу ризиків.

3. Управління ризиками державним партнером у процесі впровадження проекту

3.1 Розділ 3 застосовується тільки до ризиків, які були віднесені в матриці ризиків частково або повністю на державного партнера. Це не відноситься до ризиків в тій мірі, що вони були розподілені на приватного партнера.

3.2 Для кожного такого ризику, слід описати як буде здійснюватись управління цим ризиком.

3.3 Управління ризиками є процес виявлення, аналізу та усунення значних ризиків на постійній основі. Управління ризиками проекту є повторюваним процесом, який починається в ранніх стадіях державно-приватного партнерства і проводиться протягом життєвого циклу проекту державно-приватного партнерства. Він включає в себе систематичний аналіз можливих результатів до їх виникнення та визначення заходів, які слід вжити для уникнення або зведення до мінімуму вплив ризику на державно-приватного партнерства.

3.4 Для забезпечення управління ризиками складається Реєстр ризиків відповідно до затвердженої форми (Додаток 2). Реєстр ризиків є ключовим інструментом процесу управління ризиками і зниження ризиків, який повинен використовуватися на постійній основі після підписання договору .

3.5 Підходи до управління ризиками включають в себе, серед іншого: запобігання ризикам, пом'якшення наслідків, передача ризиків (включаючи страхування), а також прийняття ризиків.

3.6 Реєстр ризиків повинен бути розроблений таким чином, щоб він міг оновлюватись на регулярній основі в процесі впровадження державно-приватного партнерства.

3.7 Реєстр ризиків повинен містити наступну інформацію:

3.7.1 Стовець 1 (Номер.): Усі виявлені ризики повинні бути пронумеровані. Номера повинні відповідати номерам, наведеним у відповідності з пунктом 2.5.1. Отже, номери не обов'язково будуть послідовними .

3.7.2 Стовець 2 (Категорія і підкатегорія ризику): категорії і підкатегорії перелічені в пункті 2.5.2, повинні бути включені в цю таблицю. Якщо яка-небудь з категорій або підкатегорій не застосовується до даного державно-приватного партнерства, це має бути зазначено. Назви підкатегорій можуть бути змінені, щоб краще відображати характер конкретного проекту державно-приватного партнерства, якщо це доречно. Інші категорії і підкатегорії можуть бути додані в разі потреби для конкретного проекту державно-приватного партнерства.

3.7.3 Стовець 3 (Опис ризику): Характер ризику повинен бути описаним стисло, але інформативним чином. В цій таблиці розглядаються тільки ті ризики, які віднесені (повністю або частково) на державного партнера. Управління ризиками, які віднесені на приватного партнера, є обов'язком приватного партнера і не розглядатимуться у Реєстрі ризиків. Державний партнер повинен вести моніторинг виконання державно-приватного партнерства приватним партнером, але державній партнер не несе відповідальності за управління ризиками, що віднесено на приватного партнера.

3.7.4 Стовець 4 (Вплив ризику): Ефект від впливу ризику, якщо ризик матеріалізується (тобто відповідна подія відбувається) має бути стисло описаний. Слід також вказати на які фізичні або юридичні особи ймовірно зазнають цей вплив .

3.7.5 Стовець 5 (Рівень/ступень впливу): Одна літера має бути вказана для позначення ступеня впливу ризику: «Н» для низького, «С» для середнього, «В» для високого.

3.7.6 Стовець 6 (Імовірність випадку): Одна літера має бути вказана для позначення імовірності щодо реалізації цього виду ризику: «Н» для низької, «С» для середньої, «В» для високої імовірності.

3.7.7 Стовець 7 (Підхід до управління ризиками):

(1) Для кожного виду ризику, якому надано значення (в стовпцях 5 та 6) на рівні В/В, В/С, або С/В, необхідно стисло описати підхід, який державний партнер планує застосувати до управління цим ризиком.

(2) Для кожного виду ризику, якому надано значення на рівні С/С, необхідно зазначити обраний підхід до ризик-менеджменту, або обґрунтувати чому було прийнято рішення щодо недоцільності керування цим ризиком.

(3) Для кожного виду ризику, якому надано значення на рівні Н/С, С/Н, Н/Н не має потреби вказувати підхід до управління ризиком.

3.8 На додаток до Реєстру Ризиків, управління ризиками має включати:

3.8.1 Докладний опис підходу до управління ризиками для кожного з основних видів ризиків, яким державний повинен керувати протягом життя державно-приватного партнерства: план управління ризиками з описом конкретних заходів, призначенням відповідальних відділів/керівників, описом, як буде вестися моніторинг за кожним з ризиків на безперервній основі.

3.8.2 (якщо доречно) розділ з кількісною оцінкою для всіх тих видів ризиків, які мають істотний монетарний вплив на державний або місцевий бюджет (тобто ті ризики які складають умовні зобов'язання державного чи місцевого бюджетів).

МАТРИЦЯ РИЗИКІВ

(1) Номер	(2) Категорія і підкатегорія ризиків	(3) Опис ризику	(4) Метод оцінки	(5) Вклад у фінансову модель	(6) Передбачуваний розподіл ризиків
1.					
2.					
3.					
4.					
5.					
6.					
7.					
...					

РЕЄСТР РИЗИКІВ

(1) Номер	(2) Категорія і підкатегорія ризиків	(3) Опис ризику	(4) Вплив ризику	(5) Рівень/ ступень впливу	(6) Імовірність випадку	(7) Підхід до управління ризиками
1.						
2.						
3.						
4.						
5.						
6.						
7.						
<i>Etc.</i>						